

[Accueil](#)[Revenir à l'accueil](#)[Collection Mythologiae libri decem, Venise, Segno della Fontana, 1567](#)[Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre VI](#)[Item Mythologia, Venise, 1567 - V, 06 : De Pane](#)

Mythologia, Venise, 1567 - V, 06 : De Pane

Auteurs : Conti, Natale

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Venise, 1567 - X \[48\] : De Pane](#)

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre V

[Mythologia, Francfort, 1581 - V, 06 : De Pane](#)

est une version augmentée de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre V

[Mythologie, Lyon, 1612 - V, 06 : De Pan](#)

est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre V

[Mythologie, Paris, 1627 - V, 07 : De Pan](#)

est une transformation de ce document

[Afficher la visualisation des relations de la notice.](#)

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Document : "Mythologia, Venise, 1567 - V, 06 : De Pane".

Auteur(s) de la notice : Équipe Mythologia.

Éditeur : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle).

Consulté le 06/05/2024 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/857>

Présentation du document

PublicationVenise, Comin da Trino, 1567

ExemplaireMunich (Allemagne), Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ) , Res/4
Ant. 50
Formatin-4
langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination137v°-140v°

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques et historiques[Pan](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 30/04/2018 Dernière
modification le 28/04/2023

Mythologia.

- Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ neque vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit. Hunc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non solum pro orationis vberitate, aut pro sapientia, quæ voluntatē Deorum indicaret, acceperunt; sed pro illa diuina vi, quæ diuinitus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hanc, vbi somnia in mentes hominum infundere opinabantur, Mercurium somniis præesse dixerunt: vbi rerum nascentium ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium. ita vt modo sit ratio animæ nostræ, modo ratio & sapientia diuinæ voluntatis, vnde anima nostra defluxit Mercurius appellatus. Hæc autem illi fuerunt tributa, quod is primus mundum à Deo creatum, & nō sine diuina prouidentia gubernari hanc tam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset; omnemque Deorum cultum inter mortales instituisse, vidissetque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut interitum. His igitur de causis quia rerum diuinarum cognitionem ad nos derulisset Deorum nuntius creditus est. quod rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset, dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earumque legum arcana hominibus explicasse, quare animabus mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cum alias ad inferos, alias in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de Pane dicamus.

De Pane.

Cap. V 1.

- P**An vero, quem pastorum, venatorumque Deum, & vniuersæ vitæ rusticæ præsidem crediderunt antiqui, cuius filius fuerit, non satis constat; quippe cum varius eius ortus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Homerus in hymnis Pana fuisse Mercurii filium, & bicornem, & capripedem in his;

*Ἀχιλλεύς ἰππῶν κλέος πόσις ἄνθρωποις,
Ἀχιλλεύς, δὲ καὶ πόσις, καὶ ἄνθρωποις.*

Dicite Mercurii mihi prolem, dicite Musæ.

Capripedem, canis & amicam, deinde bicornem.

- Dixit autem Sanius in eo libro, quem scripsit de Agathocle, Penelopen cū omnibus procis rem habuisse scripsit, è quorum congressu Pana inquit natū fuisse. Epimenides verò poeta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Callistis natos fuisse sensit; cum tamen Aristippus Pana è Ioue & Nympha Oeneide procreatum fuisse maluerit. Alii Penelopes & Vlyssis filium putarunt, alii ex æthere & Oeneide siue Nereide natum inquirunt; Achaus poeta è Cœlo & Terra: nō desuerunt qui Iouis & Hybreos siue iniuriæ, vt testatur Isacius. Herodotus in Euterpe Penelopes & Mercurii filium fuisse scripsit, vt est in his; *Πάνος δὲ τῷ ἱερῷ ἔστιν ὄνομα. Ἐκ τούτου γὰρ ἀνιέρχεται ἡ νόσος, ὅταν ἱσχυρῶς ὁ Πάνος.* Pani verò Penelopes. Ex hac enim & Mercurio Pan natus esse dicitur à grecis. Qui Penelopes & Mercurii filium tradiderūt illi Penelopen in Taygeto monte armenta patris Icarii custodientem à Mercurio conspectam & amatam fuisse inquirunt, qua cum alio modo se non potiri posse speraret, in hircum pulcherrimum vertitur, cuius illa capta vel amore

Mythologia

Hic Deus exillens ouium sit pallor, & idem

Mortali seruit Dryopis calidius amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculum incuruum gestare solitum dixit Lucianus in Baccho. At Theocritus non vnum, sed plures Panes videtur putasse, cum scribat in Amaryllide;

Πῶς, τὶ τὸν ἑκατέρωθεν
Ἐκείνους, ὃν πέντε καὶ ἑκατὶ πέντε ἴσμεν.

Es simili genere ortus

Vel Satyris, vel crura recortis Panibus ipse.

- 10 Exillimarunt antiqui Pana montium esse praesidem, omniaque armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in huius esse tutela: quippe cum is ab Arcadibus fuisset in Menalo monte educatus, quod verò montibus praeficeret, ita tellatur Hom. in hymno;

Ἐν παντὶ λίθοι καὶ ῥέεθρα λίαν ἔχει,
καὶ κρητὰ ἵππων, καὶ ποταμὸν κάπρων.
Ille niuosa iuga est sortitus, summaque montis
Culmina; saxosos colles custodit & idem.

Ea de causa Virgilius in primo Georg. Pana custodem ouium, & pastorum praesidem appellauit in his;

- 10 Ipse nemus linquens patrium, saltusque, Lycæi
Pan ouium collos, tua si tibi Menala curæ. & inde
Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes,
Panaque, Sylvanumque senem, Nymphasque sorores.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades coluerunt: qui si fauuisse putaretur venatoribus, ab illis colebatur a venatione reuersis: at si frustra laborassent, scillas in illum coniciebant, ut tellatur in his Theocritus in Thalyfia;

- 30 αὐτὸν ὃν πάντες ἔρεον ὡς παῖς φίλος, πρὸ τῶν καίων
ἀρκαδικῶν ἐκίχλασεν ὅτε πλανήσῃ καὶ ὄρνις
καὶ ἰαχὴ καὶ ῥέεθρον, ἔνι κρητὶ τοῦτο παρῶν.
Illud si facies scillarum verberare crebro
Mox latus, aut humeros non percutiere reuersis
Arcadicis, cum parua caro est venantibus illis.

Atque Onid. in epill. Phædræ una cum Diana Panes & Satyros venantium ita praesides facit;

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit.
Sylvæque perdendas præbeat alta feras:
Sic laucant Satyri, montanaque numina Panes.
Et cadat aduersa cuspide follis aper.

- 40 Sed quid venatorum Deum fuisse dicimus? ipsemet Pan fuit venator, ut ait Theocritus in Thyride;

τίς αὖτις ἐκείνους, ὃν γὰρ ὁπ' ἄγχι
ταῖς αἰσῶν ὡς ἀρκαδικῶν, ἐν τῷ περὶ τῶν.
nam Pana timemus,

Venatu ut rediit defessus, sit grauis ille.

Memorix prodidit Isacius Pana Deum Echo adamasse, quare eum maritum Echus appellauit Thextetus in his carminibus;

ἑλπίσας, φιλοῦντος, ἱραγαλλῶν πένε ἔχοντες,

καὶ ἐκείνους,

Montiuagus, cultos ouium, cornutus, & Echus

Montiuagus, cultos ouium, cornutus, & Echus

Coniux, concta videns, latus & arboribus.

Ex illa filiam, quæ Medæcepisse dicitur, quæ Medæ dedit medicamina ad capiendam, hic idem amauit postea Syringa nympham, quæ in palustres calamos fuit conuersa, vt ait Oui. in 1. Metam.

Panaq; cum pressam sibi iam Syringa putaret,

Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitat, sonumque facientibus syringis fistulam ex iis fecit, vt ait Oui. Fuit etiam à Luna amatus, cum in niueum arcerem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virg. in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis, (si credere dignum est)

Pan Deus arcadiæ captam te Luna sefellit.

Fama est hunc cum Cupidine aliquando fuisse colluctatum, & victum. Dicitur præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, vt quidam voluerunt, equum; vt vero alii Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cum Ceres ea, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, iurauit ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat vt omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cum Dii omnes ad Cererem querendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, vt testatur Paus. in Arcadicis. multæ res gestæ Panos commemorantur: nam & timorem Gal-
lis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cum Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versæ & Atheniensibus in bello naua-
li opem tulit, & medos profligauit, vt testatur Simonides in his carminib.

Τὸν ἑλπίσαντο ἱεὶς παῖς, τὴν Ἀρκίαν, τὴν κατὰ μέδω,

τὴν μὲν Ἀρκίαν, τὴν κατὰ μέδω.

Arcada, exripedemq; in Medos Pana locauit

Me pro Cecropiis gloria Miltiadis.

Hic etiam Typhonem dicitur retibus implicuisse. Colerunt Pana piscato-
res etiam, cum in locis mari propinquis plerumque versaretur, quem etiam
Ζῆτα οὖτο, siue per mare vagantem Sophocles in Aiace appellauit. Cole-
batur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic
Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Via-
toribus;

Ταυτὸ δὲ τὸ μὲν γαλῶν τὸ καὶ γάλακτι,

ἔτα δὲ τὸ καυρὶ καὶ γάλακτι καὶ καὶ γάλακτι.

Pani octo statum spumantis pocula lactis.

Torq; Syphos cum melle fauos, ceramq; tenentes.

Quare non rite sacrificabant, qui tanros illi immolabant, aut qui in aureis
pocalis lac vel vinum offerebant, cum vasa ex eo metallo superis ac celesti-
bus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conueni-
rent, quod significauit Apollonius Smyrnxus his versibus;

Ἀγαστὶς δὲ τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ

Ζεὺς δὲ τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ

καὶ τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ

φύλακτος, οὐκ ἔστιν ἀπὸ τοῦ

Mythologiæ

Πάνος δὲ ἀπὸ τοῦ Πανός, ὡς τὸ Πανός, ὁ Πανός.

Πάνος δὲ ἀπὸ τοῦ Πανός, ὡς τὸ Πανός, ὁ Πανός.

Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacris

Pocula? quod vinum funditis Italicum?

Ad petram cur stat taurus ceruice ligatus?

Parcite: non hæc est victima grata mihi.

Pan montanus ego sum, ligneus, ipsaq; vestis

Pellicea est; mustum e fœtilibusq; bibo.

- 10 Atque de Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus; nūc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum Bacchum semihominem mitra ornatum ac ebrium semper serè, effœminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad siderum vsque ortū re dolentem hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit; Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custo des saltationibus dediti: quorum corporum formæ ob deformitatem fuerūt insignes. Dictus fuit Pan, vt alii voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit, at Homerus in hymnis quia Deorum omnium mentes delectauerit cum citharam nuper natus scitè pulsaret, vt est in his;

Πάνος δὲ πῶς καλεῖσθαι, ὅτι ἀπὸ τοῦ Πανός, ὁ Πανός.

- 20 Panaq; dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturam esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlum sint membra, vt patet ex his versibus;

Πάνος καλεῖται ἀπὸ τοῦ Πανός, ὡς τὸ Πανός, ὁ Πανός.

Πάνος, ὅτι ἐκ παντός, ὡς τὸ Πανός, ὁ Πανός.

Πάνος, ὅτι ἐκ παντός, ὡς τὸ Πανός, ὁ Πανός.

Pana voco magnum, qui totum continet orbem,

Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,

Aeternumq; ignem. hæc Panos sunt omnia membra.

- 30 Alii Pana solem esse putarunt, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana idcirco dixerunt esse Mercurii filium, quia cū Mercurius sit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa a diuina voluntate gubernantur; quam eandem vim cum aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil vero est aliud Pan, quàm natura ipsa à diuina providentia, menteq; proficiscens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse, quæ à Mercurio, siue ab animi cogitationibus ratiocinationeque proficisceretur: atque cum superior pars esset panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis; putauit diuinum ac verum in Diis esse, falsum in multis hominū.

- 40 Quod verò ex omnium procorum congressu cum Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cum vasculum sceminx, quæ semen genitale excipit, statim claudatur, ita vt neque accipiendo neque emittendo omnino pateat cum ex vno viro acceperit, donec sortum auxerit & absoluerit. Neque potest vllum animal è diuersis matribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturæ continet, vt nomen significat, dicitur ex vniuersis quæ existunt esse genitus, siue ex omnibus consistere. Qui Mercurii filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuisse inuolutum, & in cœlum portatum, vt tellatur Home. in hymnis;

Πάνος

Ἡρακλῆς ἐκ δὲ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν
Διὶ πατρὶ ἐκ πρὸς τὴν ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν.

Montani leporis vestitum pelle Deorum

Mercurium, superum in sedes pater attulit ipsum.

Illud sanè significat nihil aliud quàm rerum naturam statim natam celestissimo motu agitari ceptam. Nam quis nesciat omnia quæ sunt velocissimo cælorum motu circumdari? Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuisse Thaleris Milesii opinionem secuti quia non solum humor rerum omnium autor creditus est ut ait poeta, qui Oceanum rerum omnium patrem, matrè Tethym appellavit, sed etiam putatus est omnia conservare & nutrire: qui idem Pan cum omnia postea complexus sit, dux & princeps Nymphiarum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, eum eundem Solem esse crederent. Alii pardalis pelle, ac non leporis indutum fuisse maluerunt, quàm formam alii ad stellarum similitudinè datam putarunt, alii ad terræ formam, quæ multiplicia animalium & plantarum genera procreat, fluviorumque & montium varietatem mirificam, mariaque complura, cum alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliud sanè partes inferiores Panos hirsutæ significant, quàm sylvarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel ut alii maluerunt, terræ instabilitatem, atque mutationes nubium, quæ fiunt in aere, significant. facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum modo ventorum varietatem, modo harmoniam septem tonorum cælestium. Huic alii falcem, alii virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt quàm industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conservandum singula necessarium est. qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicaverunt, cum illi quasi sceptrum tribuerint, alii cornua Pani tanquam soli tribuentes barbam eius promissam solis ipsius lumen esse dixerunt; qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, quod ea viâ, quæ in omnia corpora per solem porrigitur divinis corporibus adjuvâtibz in terræ elementum pervenit ac desinit. Neque illum alium quàm solem putarunt illi, qui montium præsidem Panem, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol liquidem animalibus omnibus plurimum cõfert, per quem & pabulorum ubertas sit, & penuria: quare illum in prato amenissimo inter suavisimos flores fistula canentem inducit Home. in his;

Ἀνθρῶπις ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν
ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν.
ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξ ἑαυτοῦ αὐτὸν.

Cantibus est tota lætatur mente sonoris

In molli prato: crocus illic, atque hyacinthus

Spirat odoratas inter quam plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, ut diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cum cælorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem plane-

Mythologia

planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica prius fuerunt inuenta, quamuis Severinus Boerhus in libro de Musica et tellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui eos harmoniam efficere censuerunt, cum nulla fiat sine aere. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potius, creditur esse septem calamarum concinne inter se conexorū fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. Aeglo. 1.

Pan primus calamos cetera coniungere plures
Instituit.

- 10 Hæc eadem causa fuit, cur Syringa Nympham à Pane amaram fuisse finxerint antiqui, quæ cum vim effugere non posset in calamum fuit conuersa. Nā cum ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum conlisset, ventusq; calamos leuiter agitasset quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt; hos carpens Pan fistulam, cum illos intrasset, paulatim inuenit: quæ calami cum nati essent in Ladone flumine, & syrinx siue fistula quæ sonū emittebat vocata fuit, Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quā calamus. Nam syrinx vel fistula vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Amavit etiam Lunam, quia materia rerum omnium naturalium astro-
rum beneficio & lunæ præcipuè informatur, & ad procreationem properat. Ea materia cum Pan vocetur, mare quæ ipsum etiam intra se contineat, iure
20 Pan piscatorum etiam fuit Deus, quæ omnia breuiter complexus est Orphi in hymnis hoc pacto;

Ἄρπυιαι κίερον κρέονι φιλοπόνοισι μέδον·
φασγάνῳ ἐκέρπον, φιδεὶ δὲ κερδὶ βροτῶν·
ἀντίποινα χαίρουσιν ἰδὲ καὶ, ἐδὲ τι βροτῶν·
Εὐκλείας, βροτῶν, ἔχον φίλῃ, πύχτερ τοῦ ποῦ.
ἀντίποινα, γυνὴν πατρὸς, ἀλλοτρίους δαίμον.

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus.

Terrorumq; autor mortalibus, & moderator.

Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis,

Musarum dux, & venator, amator & Echus.

Cunctorumque parens idem celeberrime dæmon.

- 30 Atque totus serè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quæ tribuuntur elementis: quippè cum illud fuerit antiquorum institutum, ut sub fabularum figmentis vniuersa naturæ consilia & seriem occultarent, vñ cum vitæ recte instituendæ præceptis: cum tamen Deorum fabulæ magis ad res naturæ hominū, ad mores magis pertinerent. ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.

De Satyris.

Cap. VII.

- 40 Satyrorum origo quæ fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel ubi, vel quā esse epperint, vel qua de causa fuerint Dii habiti ab antiquis, neque in quæquam antiquorum scriptorum fide dignum incidi, qui explicauerit, neq; ipse excogitare potui. At q̄ de his mihi cognita sunt putauit esse breuiter explicanda. Horum sententiam prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cum nullis certis rationibus nitantur. Plinius libro 7. nat. hist. animalia Satyros esse scribit velocissimā, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanijs Indorum montibus, hu-
mana